
E. Hem svarer

SPRÅKSPALTEN

ERLEND HEM

erlend.hem@medisin.uio.no

Erlend Hem (f. 1970) er dr.med., fagsjef og redaktør for Tidsskriftets språkspalte.

Hilde Vigdis Larsen spør presist og godt: Hvorfor skriver vi ikke simpelthen «jeg» i journalen når det er det vi mener?

Praksisen med upersonlige og passive uttryksmåter er svært utbredt i medisinsk språk. Tenk på alt som på magisk vis bare skjer i journalene, uten noen aktivt handlende og ansvarlig part, eksempelvis: «Pasienten gis 5 mg morfin», «Pårørende informeres om dødsfallet», «Etter å ha tilført kontrast ble bildene vurdert på ny» (1, s. 111) osv. De passive formene er vanlige også i vitenskapelige tekster, men det er i ferd med å endre seg. Ofte anbefales nå aktive former fremfor passive (1, s. 175): «Vi sammenliknet behandling A mot behandling B» – ikke «Behandling A ble sammenliknet mot behandling B» (2, 3). Prinsippene for godt språk gjelder for alle typer tekster (4, 5). Det er nok å minne om Watson & Cricks elegante åpning på artikkelen om DNA-molekylets oppbygning i *Nature* i 1953: «We wish to suggest...» (2).

Journaltradisjonen som Larsen spør om kan ha flere årsaker (6–8). Gjennom upersonlig språkbruk signaliserer vi nøytralitet, objektivitet og vitenskapelighet: «Det er ikke jeg som snakker, men vitenskapen.» Det er ikke enkeltlegen som er sentral i journalteksten – man (sic) er bare en forvalter av en allmenn fagmedisinsk kunnskap. En annen grunn kan være et ønske om å markere en profesjonell, byråkratisk distanse ved å forankre utsagnet i en institusjon, ikke til en person: «Det er ikke jeg som hevder dette, men sykehuset.» Og vi kan også markere at vi ikke står alene om vurderingene, men inngår i et fellesskap: «Det er ikke jeg som har bedømt det slik, men vi.» Det kan kanskje også spille inn at det blir vanskelig å plassere ansvaret for avgjørelsen når den ikke knyttes til en konkret aktør: «Det er ikke jeg som skal stilles til ansvar, men institusjonen, fellesskapet eller vitenskapen jeg snakker på vegne av.»

Disse fire momentene er selvsagt bare delvis bevisst hos den enkelte journalskriveren. Men det er en vane som er vond å vende og som sannsynligvis opprettholdes ved at nye journalskrivere oppdras til at «sånn gjør vi det». Mye av legevirksomheten er jo basert på slik mester-svenn-læring. Hvorfor endre noe som fungerer? Inntil yngre leger som Hilde Vigdis Larsen spør hvorfor – og svarene kanskje ikke er gode nok.

Jeg mener at journalskrivere i større grad bør vurdere hvilken form som bør brukes i det konkrete tilfellet. I visse situasjoner kan det være naturlig å skrive «vi» fordi det er et fellesskap som står bak vurderingen – en problemstilling er for eksempel diskutert på morgenmøtet eller i andre faglige sammenhenger. Da bør man i så fall skrive hva vurderingen er basert på. Til og med «man» kan være rimelig noen ganger fordi det dreier seg om en allment akseptert påstand i medisinen. Men der vi faktisk gjør en subjektiv vurdering, og det er ganske ofte, bør det markeres at vurderingen er nettopp det og journalskriveren bør stå frem som et «jeg» i teksten.

Jeg takker Eivind Engebretsen for hjelp med manuset.

LITTERATUR

1. Nylenna M. Publisere og presentere: medisinsk fagformidling i teori og praksis. 2. utg. Oslo: Gyldendal Akademisk, 2015.
2. Goodman NW, Edwards MB, Langdon-Neuner E. Medical writing: a prescription for clarity. 4. utg. Cambridge: Cambridge University Press, 2014: 25-7, 221-5.
3. Lang TA. How to write, publish and present in the health sciences: a guide for clinicians and laboratory researchers. Philadelphia, PA: American College of Physicians, 2010: 37.
4. Passiv. Språkvett.
www.ordnett.no/spr%C3%A5kverket%C3%B8y/spr%C3%A5kvett.passiv (2.5.2017).
5. Vinje F-E. Skriveregler. 9. utg. Oslo: Aschehoug, 2009.
6. Engebretsen E. Barnevernet som tekst: nærlesning av 15 utvalgte journaler fra 1950- og 1980-tallet. Doktoravhandling (dr.art.). Acta humaniora nr. 258. Oslo: Det humanistiske fakultet, Universitetet i Oslo, 2006.
7. Aarseth G, Natvig B, Engebretsen E et al. Legeerklæring ved arbeidsuførhet – skjema til besvær. Tidsskr Nor Legeforen 2014; 134: 58 - 61. [PubMed] [CrossRef]
8. Aaslestad P. Pasienten som tekst: fortellerrollen i psykiatriske journaler Gaustad 1890-1990. 2. utg. Oslo: Universitetsforlaget, 2007.

Publisert: 18. september 2017. Tidsskr Nor Legeforen. DOI: 10.4045/tidsskr.17.0676
Opphavsrett: © Tidsskriftet 2026 Lastet ned fra tidsskriftet.no 23. mars 2026.